

Wie krijgt na echtscheiding de woning?

Het effect van Gender Balance op het behouden van de woning na een echtscheiding

Barbara ten Hengel¹⁾ en Jan Latten²⁾

Een echtscheiding kan niet alleen gepaard gaan met veel emoties, maar ook met ingrijpende financiële gevolgen. Aangezien vrouwen vaak de minst verdienende partner zijn, gaan zij er na de echtscheiding in financiële zin veelal op achteruit. Niet zelden houdt dit tevens in dat vrouwen de lasten van de voormalig echtelijke woning niet alleen kunnen dragen en gedwongen zijn de woning te verlaten. Huidige trends op het gebied van emancipatie zouden dit patroon echter wel eens kunnen afzwakken of doorbreken. Vrouwen zijn immers steeds beter opgeleid en vaker actief op de arbeidsmarkt. Als gevolg hiervan zijn de inkomsten van vrouwen een steeds belangrijker deel gaan uitmaken van de totale huishoudinkomsten, waarmee de zogenaamde bargaining power, oftewel onderhandelingsmacht, van vrouwen binnen het huwelijk is toegenomen. Voor dit artikel is onderzocht welke rol de verhouding tussen de inkomsten van man en vrouw, aangeduid met Gender Balance, speelt in het behouden van de woning na de echtscheiding.

Het onderzoek heeft aangetoond dat de Gender Balance inderdaad van belang is bij het kunnen behouden van de woning. De partner die in het huwelijk het meeste bijdroeg aan de inkomsten van het huishouden behoudt vaker de woning. Deze bevinding blijkt echter veel sterker in een traditionele situatie, waarin de man meer verdient dan zijn vrouw, dan in een niet-traditionele situatie, waarin de vrouw meer inkomsten geniet dan haar partner. Een evenwichtige Gender-Balance blijkt dus niet genoeg garantie te zijn voor gelijke kansen. Bovendien blijkt het effect van Gender Balance minder belangrijk te zijn dan het feit of het voormalige paar een koopwoning bewoonde. Dat vergroot duidelijk de kans dat de voormalige echtgenote de woning zal verlaten. Anderzijds, de aanwezigheid van kinderen leidt juist vaker tot het vertrek van de man uit de woning. Geconcludeerd kan worden dat vrouwen met een moderne, evenwichtige Gender Balance meer kans hebben de woning te behouden dan vrouwen met een traditionele Gender Balance, maar nog steeds geen gelijke kans. Ook met gelijke bijdrage aan de huishoudinkomsten komt het vaker voor dat vrouwen na de scheiding de woning verlaten.

1. Inleiding

Een echtscheiding is een zeer ingrijpende gebeurtenis die niet alleen met veel emoties gepaard kan gaan, maar ook

verstreckende economische gevolgen kan hebben. Een echtscheiding houdt immers in dat één huishouden wordt gesplitst in twee afzonderlijke huishoudens. Inkomens van beide partners zijn niet langer gebundeld, het schaalvoordeel van twee inkomens vervalt en vaste lasten kunnen niet langer worden gedeeld. Daarnaast zal er ten minste één nieuwe woning gezocht moeten worden, en soms twee woningen als geen van beiden de woonlasten van de oude woning kan betalen. Als één van beiden vertrekt, is het de vraag wie van de partners in de echtelijke woning kan blijven wonen, en wie zal moeten vertrekken.

Vooraf vrouwen blijken er gemiddeld genomen nog steeds financieel op achteruit te gaan na een echtscheiding (Bouman, 2004). Tijdens het huwelijk, zeker wanneer het paar kinderen heeft, werken vrouwen aanzienlijk minder uren dan hun partners, en verdienen ze derhalve minder. Bovendien blijkt het vaak nog zo te zijn dat ook in een gelijke functie het uurloon van vrouwen lager ligt dan dat van mannen. Deze zwakkere economische positie tijdens het huwelijk speelt vrouwen parten wanneer de relatie verbroken wordt. In veel gevallen is het inkomen van deze vrouwen ontoereikend om in de echtelijke woning te kunnen blijven wonen: het zijn vaker vrouwen dan mannen die de woning verlaten. Dit kan worden gerelateerd aan de zwakkere economische positie die vrouwen binnen het huwelijk innemen (Feijten, 2005; Poortman, 2002).

Huidige maatschappelijke trends zouden dit patroon echter wel eens kunnen afzwakken of doorbreken. Vrouwen nemen immers een steeds geëmancipeerdere positie in: zij zijn beter opgeleid dan in voorgaande decennia, zijn vaker actief op de arbeidsmarkt en hebben zo een hoger inkomen dan vorige generaties vrouwen. Omdat vrouwen mede daardoor een sterkere economische positie binnen het huwelijk innemen, veranderen de verhoudingen binnen het huwelijk. De vraag is nu of een verbeterde economische positie binnen het huwelijk ook zichtbaar wordt in de situatie na een eventuele echtscheiding. Hier richten we ons daarbij op de echtelijke woning: behouden vrouwen binnen een, in termen van verdiende inkomsten, gelijkwaardige huwelijksrelatie na een echtscheiding vaker de echtelijke woning dan vrouwen met een relatief laag inkomen?

2. Theoretische achtergrond

2.1 Gender Balance en onderhandelingsmacht

Naast kwesties met betrekking tot de voogdij van de kinderen en het regelen van financiële zaken, is volgens Mulder en Wagner (2009) de vraag wie van de ex-partners in de

¹⁾ Dit artikel is gebaseerd op de masterscriptie van Barbara ten Hengel die zij schreef als student sociale geografie aan de Universiteit van Amsterdam.

²⁾ Jan Latten werkt zowel bij de Universiteit van Amsterdam als bij het CBS.

voormalige echtelijke woning mag blijven wonen, één van de fundamentele zaken bij een echtscheiding.

Een verhuizing is kostbaar, zowel in materiële als immateriële zin. Men vertrekt uit de vertrouwde omgeving en de urgentie van de verhuizing leidt vaak tot een achteruitgang in woningkwaliteit (Mulder en Wagner, 2009). In dergelijke gevallen zal er tussen de partners onderhandeld moeten worden over de vraag wie in de woning mag blijven wonen. Van belang hierbij is de onderhandelingsmacht van elk van de partners. De onderhandelingspositie van een partner zal zwakker zijn als hij of zij het initiatief voor de echtscheiding genomen heeft. Het wordt dan vaak als rechtvaardiger ervaren dat deze persoon de echtelijke woning verlaat. Behalve door dit aspect zal de onderhandelingspositie van partners in belangrijke mate worden bepaald door de financiële verhoudingen binnen het voormalige huwelijk (Grossbard-Shechtman, 2003).

Ook volgens Blumberg en Coleman (1989) vormt de mate waarin elk der partners een *financiële* bijdrage aan het gemeenschappelijke huishouden levert de basis voor de machtsverdeling binnen een huwelijk. Op basis van de aard van economische machtsverhoudingen binnen de relatie construeren Blumberg en Coleman (1989) vervolgens de Gender Balance als maat voor machts-(on)gelijkheid binnen het huwelijk. Een ongelijke Gender Balance houdt in dat één van beide partners een grotere financiële bijdrage levert en daarmee meer macht heeft binnen het huwelijk dan de ander, terwijl de Gender Balance in evenwicht is wanneer beide partners een gelijkwaardige financiële bijdrage leveren.

Op basis van Blumberg en Coleman (1989) is in *grafiek 1* een schematisch overzicht van drie mogelijke typen Gender Balance weergegeven, te weten een traditionele, een moderne en een niet-traditionele machtsbalans.

De traditionele Gender Balance slaat, in termen van macht uit in het voordeel van de man. Als kostwinner heeft hij de grootste economische macht, en waarschijnlijk meer

invloed op beslissingen. Vrouwen in dergelijke huwelijken zouden in onderhandelingen binnen het huwelijk volgens deze theorie weinig invloed hebben. Dit impliceert overigens niet dat de partner met de laagste inkomsten er binnen het huwelijk slecht aan toe is (zie bijvoorbeeld Wilkie et al., 1998). Beide partners hoeven de machtsverhoudingen niet als oneerlijk te ervaren

Toch zijn vrouwen met weinig of geen eigen inkomsten in zekere zin economisch afhankelijk binnen het huwelijk. Een eventuele echtscheiding zal in dit geval onvermijdelijk een achteruitgang in koopkracht van de vrouw betekenen (Bouman, 2004).

In huwelijken waarin vrouwen ook bijdragen aan het huishoudensinkomen, is de Gender Balance meer in evenwicht. Volgens de theorie van Blumberg en Coleman (1989) hebben zij op grond daarvan meer onderhandelingsmacht binnen het huwelijk, en speelt hun mening een belangrijker rol op beslissingsmomenten. Poortman (2002) spreekt in dit geval van een egalitaire verhouding tussen partners. Vrouwen zijn economisch minder afhankelijk van het huwelijk, en hoeven na het eventueel verbreken van het huwelijk minder te vrezen voor hun koopkracht dan hun gehuwde seksegenoten zonder baan. Aan de andere kant merkt Poortman (2002) op dat het voor dergelijke gelijkwaardige paren mogelijk is dat de verdiensten van de vrouw een steeds belangrijker rol voor het huishouden gaan spelen. Men is immers gewend geraakt aan de levensstandaard die voortvloeit uit een dubbel inkomen. Een relatie waaraan beide partners een gelijkwaardige economische bijdrage leveren, is op deze manier stabiel dan relaties waarin een scheve inkomstenverhouding voorkomt (Rogers, 2004). De levensstandaard is dan namelijk gebaseerd op het tweeverdienersgezin, en kan niet op basis van één inkomen worden voortgezet. Er treedt wederom afhankelijkheid op, maar nu kan deze afhankelijkheid worden aangeduid als een 'symmetrische afhankelijkheid' (Oppenheimer, 1997).

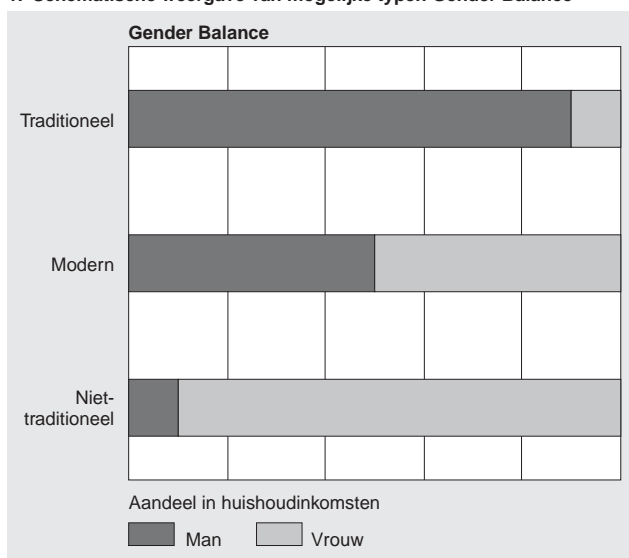
Een onevenwichtige Gender Balance, maar dan in het voordeel van de vrouw, is ook mogelijk. In deze huwelijken heeft de vrouw meer inkomsten dan haar man en neemt ze op basis daarvan een sterkere machtspositie in binnen het huwelijk. Omdat deze verhouding het tegenovergestelde is van de traditionele machtsverhouding, wordt dit type Gender Balance hier als 'niet-traditioneel' aangeduid.

2.2 Verschuiving in de Gender Balance?

Als gevolg van emancipatorische ontwikkelingen neemt zowel het onderwijsniveau als de arbeidsparticipatie van gehuwde vrouwen toe. Dit heeft tot nu toe al geleid tot een toename van het aandeel vrouwen met eigen inkomsten. Hierdoor verschuift de economische Gender Balance langzaam richting meer moderne, of zelfs niet-traditionele, paren. Dit zal in het algemeen ook de onderhandelingspositie van vrouwen hebben versterkt.

Blumberg en Coleman (1989) benadrukken overigens dat machtsverhoudingen tussen mannen en vrouwen, op microniveau gezien, niet alles zeggen over de reële

1. Schematische weergave van mogelijke typen Gender Balance

Bron: Eigen bewerking naar aanleiding van Blumberg en Coleman (1989).

Gender Balance. De uiteindelijke Gender Balance is volgens hen namelijk ook afhankelijk van machtsverhoudingen op andere schaalniveaus, zoals op niveau van de klasse, de natie en de wereldeconomie. De typering van een reële Gender Balance ligt dus iets genuanceerder, waarbij ook het multidimensionele karakter van macht via normen en waarden onderkend dient te worden. Wij beperken ons hier tot kostwinnersbijdrage als indicator.

2.3 *Gender Balance tijdens huwelijk en de financiële situatie na de echtscheiding*

Een echtscheiding heeft vaak verstrekkende financiële gevolgen. Zo moeten de kosten voor wonen nu individueel gedragen worden (Feijten, 2005). Mede hierdoor bestaan er grote verschillen in welvaart tussen paren en alleenstaanden, waarbij vooral éénoudergezinnen een laag welvaartsniveau kennen (Latten, 2003). In vergelijking met gehuwde vrouwen hebben gescheiden vrouwen hebben dan ook vaker financiële problemen (Poortman, 2002). Bovendien is hun woonsituatie minder gunstig. Ook alleenstaande gescheiden mannen minder gunstig te scoren op zaken als inkomen, uitkeringsafhankelijkheid, financiële problemen en woonsituatie dan gehuwde mannen (Poortman, 2002).

Toch hoeft een echtscheiding niet voor elke partner tot financiële achteruitgang te leiden. Zo kan de partner die tijdens het huwelijk het overgrote deel van de inkomsten inbracht er na een echtscheiding in koopkracht op vooruit gaan. Na echtscheiding mist hij of zij namelijk slechts een klein deel van het voormalige huishoudensinkomen, terwijl de gezamenlijke inkomsten niet langer gedeeld hoeven te worden (Bouman, 2004). Degene die tijdens het huwelijk financieel afhankelijk was van zijn of haar partner zal met een forse achteruitgang in koopkracht te maken krijgen. In de meerderheid van de gevallen is dit nog steeds de vrouw, aangezien zij tijdens het huwelijk vaak parttime werkte en (veel) minder verdiende dan haar man, zeker wanneer het paar kinderen heeft. Vaak krijgen vrouwen na de scheiding de kinderen toegewezen, waardoor zij meer personen moeten onderhouden van één inkomen. Voor kinderloze vrouwen zijn de financiële gevolgen van een echtscheiding minder ingrijpend, omdat deze vrouwen zowel voor als na de echtscheiding vaker werkten (Bouman, 2005).

Gescheiden partners die tijdens het huwelijk ongeveer evenveel verdienden, en dus een gelijkwaardige Gender Balance hadden, zullen beiden te maken krijgen met een achteruitgang in koopkracht in verband met verlies van het schaalvoordeel (Bouman, 2004).

2.4 *Wie vertrekt?*

Mannen hebben vaker een grotere financiële draagkracht, en zijn daardoor bijvoorbeeld beter in staat hun partner uit te kopen en de koopwoning tot individueel eigendom te maken. Voor vrouwen gaat dit niet op; zij zullen vaker de koopwoning moeten verlaten (Fokkema, 2001). Schouw en Dieleman (1987) beschreven deze problematiek al eerder, en merkten op dat de teruggang in inkomsten en ver-

mogen de woonmogelijkheden van gescheiden vrouwen beperkt. Zo is het voor hen vaak alleen mogelijk een kleinere huurwoning te betrekken. Als de man de echtelijke woning verlaat, is hij vaak beter in staat op den duur weer in de koopsector terug te keren. Voor vrouwen is dit, vanwege hun zwakkere positie op de arbeidsmarkt, veelal gecombineerd met de zorg voor kinderen, veel minder het geval (De Wilde, 2008). Diverse studies hebben aangetoond dat vrouwen na een echtscheiding te maken krijgen met een achteruitgang in woningkwaliteit (Feijten, 2005).

Uit de literatuur zijn diverse andere factoren naar voren gekomen die een rol spelen bij de vraag wie van de partners de echtelijke woning behoudt. In de eerste plaats blijkt in veel gevallen een koopwoning te leiden tot vertrek van de vrouw, terwijl mannen juist vaker uit een huurwoning vertrekken (Fokkema, 2001; Feijten, 2005).

Daarnaast is aangetoond dat vrouwen meer kans hebben de woning te (moeten) verlaten als zij jonger zijn dan hun partner (Sullivan, 1986; Gram-Hansen en Bech-Danielsen, 2008). Mulder en Wagner (2009) analyseerden de invloed van het eventuele leeftijdsverschil. Als een vrouw aanzienlijk jonger is dan de ex-man, zal zij eerder vertrekken. Als de voormalige partners ongeveer even oud zijn, zou het vaker zo zijn dat ze beiden vertrekken. In het geval de vrouw ouder is dan haar ex-man, of als de man slechts twee tot vier jaar ouder is dan de vrouw, is de kans echter groter dat de man vertrekt.

Ook de aanwezigheid van kinderen blijkt belangrijk. Volgens Symon (1990) is de kans groter dat de vrouw vertrekt als er geen kinderen zijn. Uit het onderzoek van Fokkema (2001) blijkt dat als het paar wel kinderen heeft, de man in 60 procent van de gevallen de woning verlaat. De woning wordt dan vaak aan de vrouw toegewezen, omdat zij tevens de zorg voor de kinderen op zich neemt (De Graaf, 2005).

Daarnaast blijkt de stedelijkheidsgraad van de woongemeente een rol te spelen in de kans om de woning te verlaten. Onderzoek van Gram-Hanssen en Bech-Danielsen (2008) toonde aan dat in minder verstedelijkte gebieden de vrouw vaker de woning verlaat.

De studie van Mulder en Wagner (2009) heeft aangetoond dat de partner die al vóór de scheiding in de woning woonde, een grotere kans heeft om in de woning te blijven wonen. Ook als één van de partners de enige eigenaar van de woning is, komt het vaak voor dat deze partner de woning behoudt. Volgens De Graaf (2005) geldt dit verband zelfs in 80 procent van de gevallen. Daarnaast blijkt dat degene die het initiatief nam voor de scheiding, vaak ook degene is die uit de woning vertrekt (Gram-Hanssen en Bech-Danielsen, 2008; Fokkema, 2001; Mulder en Wagner, 2009).

De inkomstenverhouding tussen partners tijdens het huwelijk speelt dus een rol in de financiële situatie van de ex-partners na de echtscheiding. Vrouwen zijn vaker dan mannen niet in staat de echtelijke woning te behouden, en moeten vanwege hun zwakkere economische positie genoegen nemen met een woning van mindere kwaliteit. Tegelijkertijd is echter duidelijk dat vrouwen binnen het

huwelijk meer dan vroeger een betaalde baan hebben en medekostwinner zijn. Hun economische positie binnen het huwelijk schuift meer in de richting van een evenwichtige Gender Balance.

In dit onderzoek staat dan ook de relatie tussen de relatieve inkomstenverhouding van partners tijdens het huwelijk, aangeduid als de Gender Balance, en de situatie na de echtscheiding centraal. De vraag is in hoeverre, en op welke wijze, het type Gender Balance het verlaten van de echtelijke woning na een echtscheiding beïnvloedt. De aanname hierbij is dat een economisch sterkere partner meer kans maakt om de echtelijke woning te behouden. Nu vrouwen in economische zin een sterkere positie binnen het huwelijk innemen, zou dat betekenen dat zij vaker de woning kunnen behouden. Daarnaast is in dit onderzoek gekeken in hoeverre andere factoren een rol spelen.

3. Gegevens en methoden

Ter beantwoording van voorgaande vraag is gebruik gemaakt van gegevens uit het Sociaal Statistisch Bestand (SSB). Deze gegevens betreffen alle inwoners van Nederland en bevatten belangrijke informatie over de demografie van levensloopgegevens, zoals woonadressen en verhuisgedrag. Hierdoor is men niet afhankelijk van mogelijk subjectieve enquêtes, waarin slechts één van de partners geïnterviewd is en deze partner een vertekend beeld van de situatie kan geven.

Voor dit onderzoek is de woonsituatie van de ex-partners op het moment dat de echtscheiding formeel in het SSB is geregistreerd (moment t) vergeleken met de situatie op het moment dat de partners nog gehuwd waren en samen op één adres woonden. Om eventuele anticiperende effecten van de echtscheiding te ondervangen, is ervoor gekozen de huwelijkse situatie te meten twee jaar voordat de echtscheiding formeel rond is, op moment $t-2$.

Geselecteerd zijn de echtscheidingen van vrouwen van 19-44 jaar. Deze generatie vrouwen is geboren en opgegroeid in een periode waarin zich grote maatschappelijke veranderingen hebben voltrokken (zie bijvoorbeeld Latten en De Graaf, 1997). Onder deze jongere generatie vrouwen zullen naar verwachting meer vrouwen zijn met een gelijkwaardige, of zelfs omgekeerde Gender Balance. Dit is van belang om voldoende 'moderne' typen Gender Balance in de analyse te betrekken.

Staat 1
Indeling typen Gender Balance

Aandeel vrouw in huishoudinkomsten	Classificering Gender Balance in inkomsten	Balans
Minder dan 20%	Traditioneel	Uit balans
20 tot 45%	Modern-anderhalfverdieners	Uit balans
45 tot 55%	Modern-egalitair	In balans
55 tot 80%	Matig niet-traditioneel	Uit balans
80% of meer	Niet-traditioneel	Uit balans

De Gender Balance is bepaald op basis van de verhouding tussen de inkomsten van man en vrouw tijdens het huwelijk. De inkomsten zijn gemeten aan de hand van het totaal fiscaal maandbedrag van de persoon, vanuit verschillende inkomstenbronnen die de persoon op het peilmoment heeft. De Gender Balance in inkomsten is verdeeld in vijf categorieën (*staat 1*).

De eigendomssituatie van de woning, de aanwezigheid van kinderen, het leeftijdsverschil tussen partners, de stedelijkheidsgraad van de woongemeente, de WOZ-waarde van de woning en de hoogte van het huishoudensinkomen zijn ook meegenomen als mogelijke verklarende factoren in de analyse.

4. De onderzoeksgroep vóór de echtscheiding

De meerderheid van de gescheiden echtparen in ons onderzoek blijken geclassificeerd te kunnen worden als 'modern – anderhalfverdiener' (*staat 2*). Bij 43 procent van de paren blijken de inkomsten van de vrouw tussen de 20 en 45 procent van het huishoudensinkomen uit te maken. Traditionele paren vormen met 37 procent de tweede groep, terwijl moderne paren met een gelijkwaardige inkomstenverdeling ongeveer 11 procent van het bestand vormen. De twee typen Gender Balance waarbij de vrouw meer verdient dan de man komen veel minder voor. Paren waarbinnen de vrouw tussen de 55 en 80 procent van het huishoudensinkomen verzorgde, of meer dan 80 procent bijdroeg, vormen respectievelijk bijna 6 en 4 procent van alle paren.

Veder valt uit de weergave op te maken dat in de onderzoeksgroep de ex-paren met een moderne, gelijkwaardige, Gender Balance iets jonger zijn dan ex-paren met een ander type Gender Balance. Op basis van de mediane leeftijd van mannen en vrouwen lijkt het leeftijdsverschil binnen de paren niet erg te variëren. Wel is te zien dat het aandeel paren waarvan de vrouw meer dan vijf jaar ouder is dan haar man, toeneemt naarmate het type Gender Balance opschuift in de richting van 'niet-traditioneel'. Tegelijkertijd valt echter ook het omgekeerde te zien. Paren waarvan de man meer dan tien jaar ouder is dan de vrouw, komen vaker voor naarmate het type Gender Balance minder traditioneel is. In eerste instantie was het vermoeden dat dit veroorzaakt zou kunnen worden door het feit dat van de paren met een niet-traditionele Gender Balance de man reeds met pensioen is. Controles hebben laten zien dat dit echter niet het geval is.

In nagenoeg alle huishoudens die op basis van de Gender Balance geclassificeerd zijn als traditioneel, zijn kinderen onder de 17 jaar aanwezig (93 procent). Dit volgt logischerwijs uit het feit dat veel vrouwen na de geboorte van het eerste kind minder gaan werken, of soms helemaal stoppen met werken. Van de paren met een moderne Gender Balance zijn relatief de meesten kinderloos.

Het hoogste mediane huishoudensinkomen wordt behaald door de paren met een anderhalfverdieners of gelijkwaardig model, en door paren met een matig niet-traditioneel

Staat 2
Kenmerken gescheiden paren

	Aandeel vrouw in huishoudeninkomsten				
	minder dan 20% (traditioneel)	20 tot 45% (Modern- ander- halfverdieners)	45 tot 55% (modern-egalitair)	55 tot 80% (matig niet- traditioneel)	80% of meer (niet-traditioneel)
Aandeel in analysebestand					
Absoluut	4 959	5 735	1 504	797	504
Percentage	36,7	42,5	11,1	5,9	3,7
Leeftijd (mediaan)					
Man	38	38	36	38	37
Vrouw	36	35	33	35	34
Leeftijdsverschil (%)					
Man 10 jaar of meer ouder	8,7	8,2	10,3	11	11,3
Man 5 tot 10 jaar ouder	23,3	22	21,5	25,8	19,8
Man 2 tot 5 jaar ouder	34,3	35,1	31,1	29,7	31,3
Man 1 jaar ouder, gelijke leeftijd, of vrouw 1 jaar ouder	25,7	26,6	26,4	22,2	26,2
Vrouw 2 tot 5 jaar ouder	6,3	5,7	7,6	7,2	6
Vrouw 5 jaar of meer ouder	1,8	2,3	3,1	4	5,4
Totaal	100	100	100	100	100
Kinderen (%)					
Eén of meer kinderen in huishouden	92,9	81,5	64,4	66	77,6
Inkomsten (€ per maand) (mediaan)					
Man	2 825	2 564	1 943	1 357	0
Vrouw	0	1 215	1 907	2 292	1 527
Huishouden	3 036	3 794	3 883	3 633	1 565
Woning					
Koopwoning (%)	63,5	68	56	52,7	48
WOZ-waarde in euro's (mediaan)	117 983	119 344	108 907	112 991	105 050
Stedelijkheidsgraad woongemeente (%)					
Zeer sterk	14	14,3	20,5	24,2	25,5
Sterk	23,2	24,3	25,6	25,3	26,5
Matig	23	23,9	20,7	18,9	15,9
Weinig	22,6	22,5	18,4	17,3	16,5
Niet	17,3	15	14,8	14,2	15,5
Totaal	100	100	100	100	100

Bron: CBS, SSB.

type Gender Balance (alle rond 3 800 euro per maand). Het huishoudensinkomen van traditionele paren ligt hier iets onder (3 026 euro per maand), terwijl dat van niet-traditionele paren aanzienlijk lager ligt (de mediaan van het inkomen ligt op 1 565 euro). Deze bevinding komt overeen met resultaten uit de literatuur, waarin aangetoond werd dat paren met een niet-traditionele Gender Balance vaak lagere huishoudensinkomens kennen dan andere paren. Dit wordt onder meer toegeschreven aan het feit dat mannen binnen een niet-traditionele Gender Balance vaak werkzoekend of arbeidsongeschikt zijn.

Het eigenwoningbezit blijkt met 68 procent het hoogst onder paren met een modern anderhalfverdieners type Gender Balance. Van paren met een niet-traditionele Gender Balance bezit minder dan de helft een koopwoning. Voor een belangrijk deel is dit toe te schrijven aan het inkomstenniveau van de paren. De samenhang tussen het huishoudensinkomen en de mate van eigenwoningbezit blijkt dan ook sterk te zijn (Cramer's $V = 0,40$, $p < 0,001$). Toch gaat deze samenhang niet altijd op. Zo werd al duidelijk dat paren met een moderne gelijkwaardige Gender Balance de hoogste mediane inkomens genieten. Het aandeel koopwoningen bij dit type Gender Balance blijft echter achter bij de traditionele paren en paren met een anderhalfverdienersmodel. Dit kan samenhangen met de iets lagere leeftijd van paren in dit type, en

met het feit dat het aandeel (vooralsnog) kinderloze paren hoger is onder paren met een moderne Gender Balance. Veel paren maken namelijk pas de overstap naar een koopwoning als zij zeker zijn van de relatie, bijvoorbeeld bij trouwen of het krijgen van kinderen (Mulder, 1997).

De WOZ-waarde van de woning houdt ongeveer gelijke tred met het aandeel eigenwoningbezit: over het algemeen lijkt te gelden dat hoe groter het aandeel eigenwoningbezitters is binnen een type Gender Balance, des te hoger de mediaan is van de WOZ-waarde van de woning. Dit hangt samen met het feit dat de WOZ-waarde van koopwoningen over het algemeen hoger is dan die van huurwoningen.

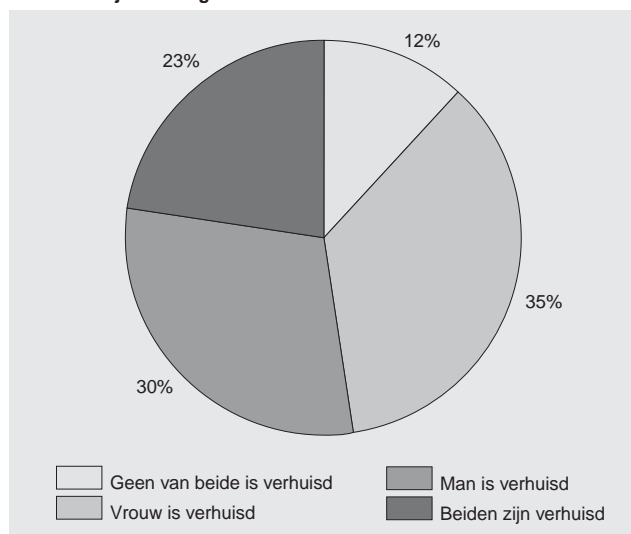
Ook is de stedelijkheidsgraad van de woongemeente per type Gender Balance getoond in de staat. Hieruit kan worden opgemaakt dat van moderne gelijkwaardige, en (matig) niet-traditionele paren een groter aandeel in een zeer sterk stedelijke omgeving woont dan van traditionele paren en anderhalfverdieners. De bevinding dat paren met een niet-traditionele Gender Balance vaker een huurwoning bewonen, wordt hier ook deels door verklaard. Er bestaat namelijk een verband van redelijke sterkte tussen de stedelijkheidsgraad van de woongemeente en het eigendomstype van de woning, waarbij huurwoningen vaker voorkomen in stedelijke gebieden (Cramer's $V = 0,25$; $p < 0,001$).

5. Wie heeft na de echtscheiding de woning verlaten?

5.1 Het beeld ongeacht de Gender Balance

Vergeleken met de situatie twee jaar voordat de echtscheiding formeel is uitgesproken, blijkt het iets vaker de vrouw te zijn die niet meer in de echtelijke woning woont dan de man (zie *grafiek 2*). In 35 procent van de gevallen is de vrouw elders gaan wonen en is de man in de echtelijke woning achtergebleven. Bij 30 procent van de paren is het de man die is vertrokken. Bij 23% van de paren blijkt zowel de man als de vrouw de echtelijke woning te hebben verlaten.

2. Op moment van uitgesproken echtscheiding niet meer woonachtig in echtelijke woning

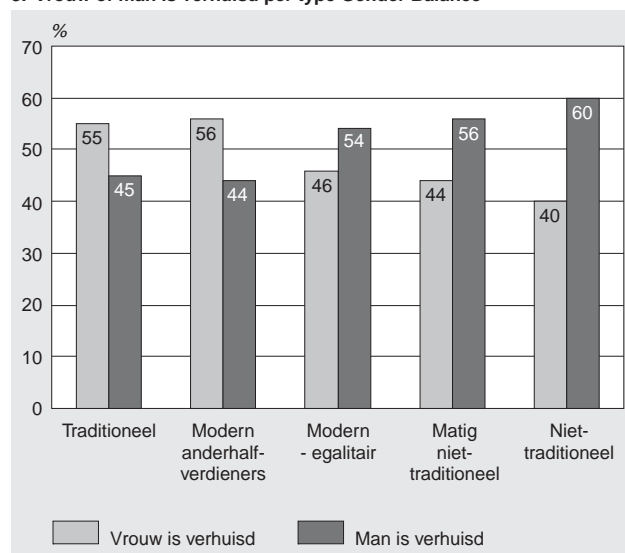
Bron: CBS, SSB

5.2 Het belang van de Gender Balance voor het behouden van de echtelijke woning

Grafiek 3 laat zien op welke wijze de aard van de Gender Balance het verlaten van de echtelijke woning beïnvloedt. Situaties waarin beide partners na echtscheiding nog in de echtelijke woning wonen, of waarin beiden de woning verlaten hebben, zijn hierbij buiten beschouwing gelaten. Duidelijk zichtbaar is dat bij gescheiden paren met een traditionele Gender Balance de vrouw vaker de woning heeft verlaten. Zodra de inkomsten van de ex-partners ongeveer gelijkwaardig waren, slaat dit beeld om, en is het vaker de man dan de vrouw die is vertrokken. Bij het andere uiterste, de paren met een niet-traditionele Gender Balance is het vaker de man die de woning verlaat. De statistische samenhang is gering, maar wel significant (Cramer's $V = 0,09$; $p < 0,001$). Op het eerste gezicht lijkt het vertrek van de man of vrouw dus inderdaad mede beïnvloed te worden door de aard van de Gender Balance van het voormalige echtpaar, waarbij de economisch sterkere partner vaker de woning zal behouden.

Om te achterhalen in hoeverre andere achtergrondkenmerken een rol kunnen spelen, is de invloed van een aantal kenmerken op de vertrekans van man en vrouw uiteengezet in *grafiek 4*. Deze invloed is aan de hand van odds

3. Vrouw of man is verhuisd per type Gender Balance

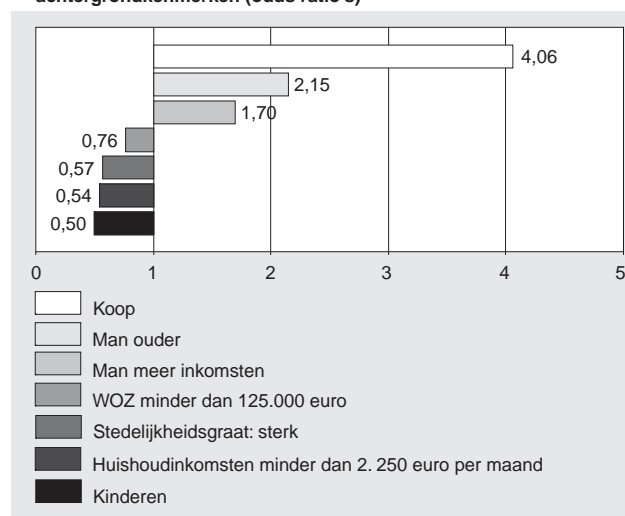

Bron: CBS, SSB

ratios geanalyseerd. Een odds ratio (OR) van 1, gegeven een bepaalde omstandigheid of voorwaarde, betekent in dit geval dat de waarschijnlijkheid dat de man verhuist gelijk is aan de waarschijnlijkheid dat de vrouw verhuist. Wanneer bijvoorbeeld wordt gelet op het feit of het om een koop- of huurwoning gaat (de eigendomssituatie van de woning), en de OR een waarde van 1 heeft, zal het voor de verhuiskansen van man en vrouw geen verschil maken of zij een koopwoning of huurwoning bewonen. Een OR met een waarde hoger dan 1 betekent in deze analyses dat de vrouw een grotere kans heeft om te vertrekken dan de man wanneer het paar een koopwoning bewoonde (ten opzichte van een huurwoning). Als de OR tussen de 0 en de 1 ligt, heeft de vrouw een kleinere kans om te verhuizen dan de man.

Twee kenmerken springen er duidelijk uit. In de eerste plaats blijkt dat de kans dat de vrouw de woning verlaat

4. Kans dat vrouw verhuist ten opzichte van de man naar achtergrondkenmerken (odds ratio's)¹⁾

¹⁾ Bivariate odds ratio's; geen controle voor andere variabelen.
Bron: CBS, SSB.

vier keer zo groot is als het paar ten tijde van het huwelijk een koopwoning bewoonde, ten opzichte van een huurwoning. De andere extreme factor is de aanwezigheid van kinderen. Wanneer er kinderen in het huishouden aanwezig zijn, is de kans dat de vrouw de woning verlaat juist twee keer zo klein als wanneer het paar geen kinderen heeft.

5.3 Gender Balance en andere invloeden gewogen

Om de specifieke invloed van zowel de Gender Balance als de overige achtergrondkenmerken te kwantificeren, is een multivariate regressie-analyse toegepast. Hierbij is van belang op te merken dat ten behoeve van deze multivariate analyse onderscheid is gemaakt tussen paren die meer dan 2250 euro per maand aan inkomsten hebben en paren die met hun inkomsten onder deze grens vallen. Het is namelijk niet ondenkbaar dat de inkomstenverhouding tussen partners pas een duidelijke rol speelt in de vertrekken van partners wanneer het absolute huishoudensinkomen van een zeker niveau zijn. Het huishoudens-

inkomen kan bijvoorbeeld dermate laag zijn dat de economisch sterkere partner in een dergelijk huishouden in absolute zin helemaal niet economisch sterk is. De verwachting is dat de Gender Balance andere effecten genereert voor paren die minder dan modaal verdienen, dan voor paren met modale of bovenmodale inkomsten.

De resultaten van de multivariate analyse worden getoond in *staat 3*. Hierbij fungeert het vertrek van de echtgenoot als referentiecategorie. De situaties waarin beide partners nog in de echtelijke woning wonen, of beiden verhuisd zijn, zijn wederom buiten beschouwing gelaten. Er is gebruik gemaakt van een stapsgewijze opbouw van vier modellen.

Het eerste model bevat uitsluitend de typering naar Gender Balance als onafhankelijke variabele. Het blijkt dat vrouwen die een minderheid van het huishoudensinkomen verzorgen (het traditionele en moderne-anderhalfverdieners type Gender Balance) meer kans of risico hebben om de woning te verlaten dan vrouwen in een gelijkwaardig type Gender Balance. De exponentiële regressiecoëfficiënt (Exp(B)), die aangeeft met welke factor de odds ratio

Staat 3
Kans op het verlaten van de woning na een echtscheiding door de vrouw (ref = man) met huishoudinkomsten hoger dan 2.250 euro per maand (odds ratio's)

	Model 1 Exp (B)	Model 2 Exp (B)	Model 3 Exp (B)	Model 4 Exp (B)
Gender Balance				
Traditioneel (minder dan 20%)	1,363***	1,738***	1,710***	1,666***
Modern, 1,5 verdieners (20–45%)	1,260**	1,470***	1,473***	1,441***
Modern, gelijkwaardig (45–55%) (ref.)	1,000	1,000	1,000	1,000
Matig niet-traditioneel (55–80%)	0,742*	0,717**	0,795	0,792
Niet traditioneel (80% of meer)	0,512**	0,587*	0,517*	0,493**
Leeftijdverschil				
Man 10 jaar ouder of meer		1,633***	2,177***	2,177***
Man 5 tot 10 jaar ouder		1,574***	1,765***	1,748***
Man 2 tot 5 jaar ouder		1,390***	1,374***	1,367***
Man en vrouw even oud (ref.)		1,000	1,000	1,000
Vrouw 2 tot 5 jaar ouder		0,812	0,898	0,893
Vrouw 5 jaar ouder of meer		0,411***	0,528***	0,527***
Aanwezigheid kinderen				
Eén of meer kinderen		0,448***		0,401***
Geen kinderen (ref.)		1,000		1,000
Eigendomssituatie woning				
Koopwoning			4,191***	4,361***
Huur (ref.)			1,000	1,000
Stedelijkheidsgraad woongemeente				
Zeer sterk			0,895	0,906
Sterk			0,996	0,998
Matig (ref.)			1,000	1,000
Weinig			1,190*	1,188*
Niet			1,401***	1,387***
WOZ				
Minder dan 100 000 (ref.)			1,000	1,000
100 000 tot 125 000			0,926	0,922
125 000 tot 150 000			0,690***	0,700***
150 000 of meer			0,767***	0,840*
Huishoudinkomsten				
2 250 tot 3 000 (ref.)				1,000
3 000 tot 3 750				0,982
3 750 tot 4 500				0,991
4 500 tot 6 000				0,846
6 000 of meer				0,729**
Constante	1,051	1,409***	0,620***	0,663**
<hr/>				
N	7,150			
-2 Log Likelihood	9.752,16	9.499,90	8.745,39	8.731,96
Chi ² ; df; p	55,67; 4; ***	307,93; 10; ***	1.062; 18; ***	1.075,87; 22; ***
Nagelkerke pseudo R ²	0,01	0,06	0,19	0,19

***p<0,001; **p<0,01; *p<0,05.

Bron: CBS, SSB.

verandert, heeft in deze gevallen namelijk een waarde groter dan 1.³⁾ Vrouwen die meer inkomsten hebben dan hun echtgenoot (het matig niet-traditionele, en niet-traditionele type Gender Balance) hebben op hun beurt minder kans om de woning te verlaten dan vrouwen in een gelijkwaardige Gender Balance. Dit bevestigt het algemene beeld dat de economisch sterkere partner meer kans maakt de woning te behouden. Voor vrouwen met een matig niet-traditionele Gender Balance is dit effect echter amper significant. Bovendien is zichtbaar dat de Gender Balance statistisch slechts een beperkte rol speelt in het bepalen wie van de partners de woning verlaat. De Nagelkerke R^2 heeft in beide modellen namelijk de lage waarde van 0,01.

In model 2 worden naast de Gender Balance ook het leeftijdsverschil tussen partners en de aanwezigheid van kinderen toegevoegd. Uit *grafiek 4* kon, op basis van de bivariate odds ratios, namelijk worden afgelezen dat het leeftijdsverschil tussen partners ook een belangrijke rol speelt in de verhuiskans na de echtscheiding, net als de aanwezigheid van kinderen. Samen vormen deze twee achtergrondkenmerken de demografische component in het model. Aan de extremere waarden van de exponentiële regressiecoëfficiënt van beide variabelen is af te lezen dat zowel het leeftijdsverschil als de aanwezigheid van kinderen een grotere invloed op de vertrekans lijkt hebben dan de relatieve inkomstenverhouding. Als de man ouder is dan zijn vrouw, is er een grotere kans dat de echtgenote de woning verlaat vergeleken met paren waarvan de partners ongeveer dezelfde leeftijd hebben. Tegelijkertijd geldt dat wanneer de vrouw meer dan 5 jaar ouder is dan haar man, zij significant meer kans heeft om de woning te behouden. Ook de aanwezigheid van kinderen blijkt een significant effect te hebben: als er kinderen in het gezin aanwezig zijn, heeft de vrouw een kleinere kans om de woning te verlaten.

Een derde groep variabelen, die van belang kunnen zijn voor de verhuiskans na een echtscheiding, betreft variabelen in relatie tot de woning en woonomgeving. In model 3 wordt dan ook onderzocht wat de invloed is van de eigendomssituatie van de woning, de stedelijkheidsgraad van de woongemeente en de WOZ-waarde van de woning. Het is duidelijk dat model 3 een completer beeld geeft van de verhuiskans dan model 1 en 2, aangezien Nagelkerke's R^2 toeneemt tot 0,19. Dit lijkt in grote mate veroorzaakt te worden door de eigendomssituatie van de woning. Het bewonen van een koopwoning blijkt van groot belang. Als het gescheiden paar een koopwoning bewoont is het vaker de vrouw die de woning verlaat. Het is opvallend dat dit effect overeind blijft, nu gecontroleerd wordt voor de Gender Balance. De aanname dat vrouwen vaker de koopwoning verlaten omdat zij de economisch zwakkere partner zijn, blijkt dus maar een deel van de waarheid: immers, ook als zij meer verdiende dan de echtgenoot zal ze vaker vertrekken als het paar een koopwoning bewoont. Wellicht heeft dit te maken met achtergrondkenmerken die niet in dit onderzoek meegenomen konden worden, zoals

³⁾ Omwille van de leesbaarheid wordt gesproken van kansen, terwijl de correcte interpretatie van de Exp (B) is: de factor waarmee de *odds ratio* verandert.

wie van de partners al eerder in de woning woonde, of wie de eigenaar van de woning is. Een andere belangrijke factor betreft wie van de partners het initiatief nam voor de scheiding. Als de vrouw het initiatief genomen heeft, zal zij vaker uit de woning vertrekken en omgekeerd.

De stedelijkheidsgraad van de woongemeente geeft alleen significante effecten in het geval het paar in een niet-stedelijke woonomgeving woonde. Het wonen in een landelijk gebied vergroot de kans dat vrouwen de woning verlaten aanzienlijk. Aangezien juist in niet-stedelijke gebieden meer koopwoningen voorkomen, zou dit effect in eerste instantie daaraan geweten kunnen worden. Ook na controle voor de eigendomssituatie van de woning blijft dit effect echter overeind, wat suggereert dat de stedelijkheidsgraad een eigen, specifieke, invloed heeft op de vertrekans. Mogelijk wordt de grotere vertrekans uit niet-stedelijke gebieden voor vrouwen verklaard door het feit dat niet-stedelijke gebieden een lager voorzieningsniveau kennen dan stedelijke gebieden, en vrouwen (zeker met lagere inkomsten) na een echtscheiding graag in de buurt van dergelijke voorzieningen wonen (Schouw en Dieleman, 1987). Daarnaast kunnen heersende normen en waarden in niet-stedelijke gebieden van invloed zijn op de grotere vertrekans van vrouwen na een echtscheiding. Het is niet ondenkbaar dat gescheiden vrouwen de behoefte voelen te 'ontsnappen' aan de niet-stedelijke (traditionelere) moraal, waarin men mogelijk afkeurend staat tegenover een echtscheiding.

Een hogere WOZ-waarde blijkt de kans dat de vrouw de woning verlaat te verlagen. Dit is opvallend, omdat door middel van bivariate odds ratios gevonden werd dat vrouwen juist vaker uit een woning vertrekken als deze een hoge WOZ-waarde heeft. Het bivariate resultaat volgt logischerwijs uit de bevinding dat vrouwen vaker uit een koopwoning vertrekken, en hogere WOZ-waarden veelal samengaan met koopwoningen. Zodra gecontroleerd wordt voor het effect van de eigendomssituatie, blijkt echter dat een hogere WOZ-waarde de kans dat de vrouw de woning verlaat juist verlaagt. De WOZ-waarde van de woning blijkt dus een eigen effect te hebben op het verlaten van de woning na een echtscheiding. Mogelijk hangt dit samen met de beschikbaarheid van alternatieve woonmogelijkheden. Uit eerder onderzoek is gebleken dat gescheidenen veelal in de eigen, vertrouwde, woonomgeving een nieuwe woning zoeken (zie bijvoorbeeld Feijten en Van Ham, 2007). In gebieden met lagere WOZ-waarden is het derhalve eerder mogelijk voor partners om afzonderlijk van elkaar een nieuwe woning te bemachtigen. Zowel de huurprijzen als de koopsommen zullen in dergelijke gebieden lager liggen. Als een gebied veelal duurdere woningen kent, zal het zeker voor de economisch minder sterke partner lastig zijn een nieuwe woning te betrekken. Daarnaast is het mogelijk dat men het vermogen wil behouden dat al in de woning geïnvesteerd is.

Met model 4 is de laatste verklarende variabele, het niveau van het huishoudensinkomen, toegevoegd aan de analyse. Alleen de hoogste categorie (huishoudensinkomen van meer dan 6000 euro per maand) blijkt significant. Hogere inkomsten verkleinen de kans dat de vrouw vertrekt. Tegelijkertijd neemt het belang van de hoogste WOZ-waarde af:

het effect van de hoogste WOZ-waarde is nog amper significant. Voor paren met hogere inkomsten geldt waarschijnlijk dat de lagere vertrekans voor de vrouw, die eerder gevonden werd voor een hogere WOZ-waarde, meer toe te wijzen is aan de hogere inkomsten dan aan de hogere WOZ-waarde. Mogelijkerwijs verdient de man in deze gevallen dermate veel dat het geen probleem vormt de behuizing voor zijn vrouw via alimentatie te blijven betalen, of zijn de inkomsten van de vrouw juist voldoende om op afzonderlijke basis de echtelijke woning te blijven bewonen.

In model 4 blijft ook het eerder gevonden effect van de Gender Balance overeind. Concluderend kan dus gesteld worden dat wanneer de ex-echtgenoot meer inkomsten had dan zijn echtgenote (het traditionele en moderne anderhalfverdienerstype Gender Balance) het vaker voorkomt dat de echtgenote na de echtscheiding de echtelijke woning verlaat. In lijn daarmee heeft een echtgenote minder kans op het verlaten van de woning, wanneer zij degene is die de overgrote meerderheid van het huishoudensinkomen verzorgde. De vertrekans voor vrouwen binnen het matig niet-traditionele type verschilt niet significant van de vertrekansen van vrouwen in een gelijkwaardige relatie. Wellicht is, net als bij het moderne, gelijkwaardige type Gender Balance, ook bij het matig niet-traditionele type Gender Balance het verschil in inkomsten tussen partners niet zo groot dat direct duidelijk is wie de woning kan behouden.

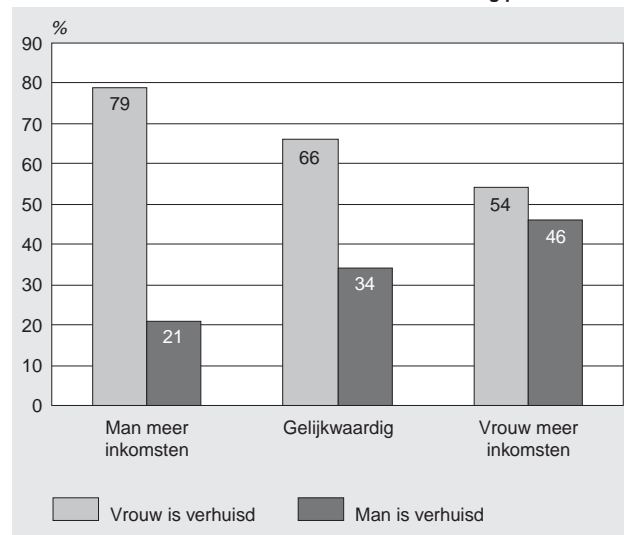
Hoewel deze effecten van het type Gender Balance aanwezig zijn, is ook duidelijk geworden dat de Gender Balance maar een beperkt deel uitmaakt van de verklaring van de vertrekans van partners. Belangrijker in het bepalen wie van de partners de woning kan behouden, blijkt in de eerste plaats de vraag of de voormalige woning een huur- dan wel koopwoning was. Als het paar een koopwoning bewoonde, heeft de man een grotere kans om de woning te behouden. Als er kinderen zijn, dan hebben vrouwen echter een verminderde kans om de woning te verlaten. In termen van machtsverhoudingen blijkt het leeftijdsverschil tussen partners een belangrijker factor te zijn in het bepalen wie de woning kan behouden dan het type Gender Balance. Mannen die ouder zijn dan hun partner hebben een grotere kans in de echtelijke woning te kunnen blijven wonen. Voor vrouwen met een jongere man geldt dit alleen als haar partner meer dan vijf jaar jonger is.

5.4 Uitgelicht: koopwoning en geen kinderen

Hoe is het beeld van het effect van Gender Balance als we uitgaan van een specifieke situatie: een echtpaar zonder kinderen dat in een koopwoning woont? Daar kan het effect van Gender Balance immers duidelijker zichtbaar worden. *Grafiek 5* toont de samenhang tussen de relatieve inkomstenverhouding van partners en de verhuiskansen voor mannen en vrouwen in zo'n situatie.

Het wordt direct duidelijk dat in het geval de man meer inkomsten heeft dan zijn vrouw de vertrekansen voor man en vrouw ver uiteenliggen: de vrouw heeft een veel grotere kans om de woning te verlaten. Maar ook in een gelijkwaardige relatie zal de vrouw eerder vertrekken. Als de

5. Vrouw of man is verhuisd naar inkomstenverhouding partner¹⁾

¹⁾ Paar had koopwoning en geen kinderen.
Bron: SSB, CBS.

vrouw meer verdient dan de man, naderen de aandelen elkaar meer, maar is het nog steeds vaker de vrouw dan de man die de woning verlaat.

6. Conclusie

De trend dat vrouwen steeds hoger opgeleid zijn en vaker actief zijn op de arbeidsmarkt zet zich nog volop voort. Het lijkt daarom waarschijnlijk dat de inkomsten van vrouwen een steeds substantiëler deel gaan uitmaken van het huishoudensinkomen, en vrouwen op basis daarvan een sterkere onderhandelingspositie binnen het huwelijk gaan innemen. Met andere woorden, in veel meer paren zal de Gender Balance opschuiven van een traditioneel naar een modern of zelfs niet-traditioneel type. Wat kan dit gaan betekenen voor de vraag wie na een scheiding de voormalige echtelijke woning behoudt?

De resultaten hebben in de eerste plaats laten zien dat nog in 2004 de meerderheid van de jongere gescheiden paren in Nederland een traditioneel of anderhalfverdieners type Gender Balance kent. Moderne, gelijkwaardige paren komen onder de gescheiden paren nog maar in 11 procent van de gevallen voor, en paren waarvan de vrouw meer verdient dan haar man nog minder. Dit komt doordat vrouwen met kinderen aanzienlijk minder vaak een baan hebben dan kinderloze vrouwen. Bovendien werken zij vaker in deeltijd, en hebben ze daardoor minder inkomsten dan vrouwen zonder kinderen. Daardoor hebben getrouwde vrouwen met kinderen vaker een huwelijk met een traditionele of anderhalfverdieners type Gender Balance.

Uit de analyses blijkt dat vrouwen die tijdens hun huwelijk duidelijk minder verdienden dan hun echtgenoten, na een echtscheiding vaker uit de echtelijke woning zullen vertrekken. Voor vrouwen die meer dan hun man verdienden, is het beeld omgekeerd: in dat geval vertrekt de echtgenoot vaker. Wel is het zo dat de bevindingen sterker gelden

voor het traditionele beeld (waarbij de man meer verdient dan zijn vrouw) dan voor het omgekeerde beeld (waarbij de vrouw meer verdient dan haar man).

Tegelijkertijd is gebleken dat de Gender Balance uiteindelijk slechts een beperkte invloed heeft op de verhuiskans van de partners. Andere factoren blijken van veel groter belang te zijn in het bepalen wie van de partners vertrekt. In de eerste plaats is dit de eigendomssituatie van de woning. Als men een koopwoning bewoont en één van de partners de woning behoudt, is dit vaker de man. Aan gezien er in de analyses gecontroleerd wordt voor de relatieve inkomstenverhouding van partners, kan dit niet worden toegeschreven aan het feit dat de man relatief de meeste inkomsten heeft. Blijkbaar genereert de eigendomssituatie van de woning een eigen effect. Mogelijkerwijs spelen andere factoren, die niet meegenomen konden worden in deze analyses, hierbij een rol. Er kan dan bijvoorbeeld worden gedacht aan wie de formele eigenaar van de woning is, of wie al eerder in de woning woonde en wie het initiatief voor de echtscheiding heeft genomen.

Ondertussen streeft het kabinet ernaar het aandeel koopwoningen onder de Nederlandse bevolking te vergroten. Het is dan ook goed om te realiseren dat dit gevolgen kan hebben voor de situatie na een echtscheiding. Ook als vrouwen eigen inkomsten hebben, zullen zij, ceteris paribus, vaker de echtelijke woning moeten verlaten, en daarmee een achteruitgang in woningkwaliteit moeten accepteren.

Naast de eigendomssituatie van de woning blijkt de aanwezigheid van kinderen belangrijk. Als het paar kinderen heeft, is de kans groter dat de vrouw met de kinderen in de woning achterblijft.

Ook het leeftijdsverschil tussen partners speelt een rol in de vraag wie van de partners de woning verlaat. Is de man ouder dan zijn vrouw, dan blijkt duidelijk dat hij vaker in de woning zal blijven wonen. Een vrouw die ouder is dan haar man, heeft echter niet direct meer kans om in de woning te blijven wonen. Alleen als zij meer dan vijf jaar ouder is dan haar man, zal zij een grotere kans hebben om de echtelijke woning te behouden.

Ter beantwoording van de centrale vraag kan dus gezegd worden dat vrouwen die tijdens hun huwelijk een moderne of niet-traditionele Gender Balance kenden, vaker de echtelijke woning kunnen behouden dan vrouwen met een traditionele Gender Balance. Desondanks kan een moderne Gender Balance de dominante invloed van de koopwoning niet compenseren of teniet doen. Moderne en niet-traditionele vrouwen zullen vaker de woning kunnen behouden dan traditionele vrouwen, maar als men een koopwoning bewoont kalf die kans weer af.

De grotere kans voor gescheiden vrouwen om uit een gemeenschappelijk bewoont koopwoning te vertrekken, zelfs wanneer zij economisch gelijkwaardig waren aan hun ex-echtgenoot, zou echter ook toegeschreven kunnen worden aan het feit dat economisch sterkere vrouwen wellicht vaker het initiatief voor de echtscheiding nemen. Het zal dan door beide partners als 'eerlijker' worden ervaren dat de vrouw vertrekt uit de echtelijke woning.

Naast het niet hebben kunnen meenemen van gegevens over wie van de partners het initiatief nam voor de scheiding, mist dit onderzoek nog een aantal andere data. Zo is niet te achterhalen wie van de partners de eigenaar van de woning is. Het is goed mogelijk dat de gevonden effecten van het leeftijdsverschil in feite hieraan te wijten zijn. De oudere partner zou dan in veel gevallen ook de eigenaar van de woning zijn, en het vertrek van de jongere partner ligt dan voor de hand. Daarnaast zou kwalitatief onderzoek meer licht kunnen werpen op de rol van normen en waarden, en in hoeverre deze een rol spelen bij het besluit wie van de partners na een echtscheiding vertrekt.

Verder is het goed om te blijven realiseren dat dit onderzoek is uitgevoerd onder gehuwde vrouwen. Het is goed mogelijk dat veel geëmancipeerde en economisch sterke vrouwen helemaal niet trouwen, maar ervoor kiezen om ongehuwd samen te wonen met hun partner. Het zou dan ook een waardevolle aanvulling op dit onderzoek zijn, als ook onder samenwonende paren onderzocht zou worden welk effect de inkomstenverhouding tussen partners heeft op het verlaten van de gezamenlijke woning na het verbreken van de relatie.

Met inachtneming van de beperkingen levert dit onderzoek toch waardevolle uitkomsten op. Zoals eerder al werd gesteld, zal de trend van een meer geëmancipeerde positie van vrouwen binnen het huwelijk zich doorzetten. Er is daarmee een verschuiving waarneembaar van een traditioneel type naar een meer gelijkwaardig type Gender Balance. Op basis hiervan zou gesteld kunnen worden dat vrouwen na een echtscheiding steeds beter in staat zijn hun woning te behouden. Het is niet ondenkbaar dat dit zich in de (nabije) toekomst nog veel sterker manifesteert. Tegelijkertijd is gebleken dat het bewonen van een koopwoning dit effect deels teniet doet. Een koopwoning houdt alsnog vaker het vertrek van de vrouw in. Voor paren met een gelijkwaardige inkomstenverdeling zal het bewonen van een koopwoning bovendien vaak betekenen dat beiden na de echtscheiding zullen moeten vertrekken. Ondertussen blijft het bevorderen van het eigenwoningbezit een belangrijk doel van de overheid. Het is belangrijk om te blijven realiseren dat het bewonen van een koopwoning verstrekender gevolgen heeft voor de situatie na de echtscheiding dan het bewonen van een huurwoning, en vertrek uit de koopwoning voor een duidelijke breuk in de wooncarrière zorgt.

Literatuur

Blumberg, R.L. en M.T. Coleman, 1989, A theoretical look at the gender balance of power in the American couple. *Journal of Family Issues* 10(2), blz. 225–250.

Bouman, A.M., 2004, Financiële gevolgen van echtscheiding voor man en vrouw. *Bevolkingstrends* 52(2), blz. 19–23.

Bouman, A.M., 2005, Arbeidsparticipatie van vrouwen rond de echtscheiding. *Bevolkingstrends* 53(1), blz. 90–97.

DeWilde, C., 2008, Divorce and the housing movement of owner-occupiers: A European comparison. *Housing Studies* 23(6), blz. 809–832.

- Feijten, P., 2005, Union dissolution, unemployment and moving out of homeownership. *European Sociological Review* 21(1), blz. 59–71.
- Feijten, P. en M. van Ham, 2007, Residential mobility and migration of the divorced and separated. *Demography* 17, blz. 623–654.
- Fokkema, C.M., 2001, Verdeling van huis en haard na echtscheiding. *Demos* 17(6), blz. 45–47.
- Goldin, R., 2008, Odds Ratios. *STATS articles*. Online: [http://stats.org/stories/2008/odds_ratios_april4_2008.html] [10 juli 2009]
- Graaf, A. de, 2005, Scheiden: motieven, verhuisgedrag en aard van de contacten. *Bevolkingstrends* 53(4), blz. 39–46.
- Gram-Hanssen, K. en C. Bech-Danielsen, 2008, Home dissolution: What happens after separating? *Housing Studies* 23(3), blz. 507–522.
- Grossbard -Shechtman, S., 2003, A consumer theory with competitive markets for work in marriage. *Journal of Socio-Economics* 31, blz. 609–645.
- Latten, J., 2003, Dynamiek in relaties en welvaart: Over singleplateau, stellenberg, gezinsdal en eenouderravijn. *Bevolking en Gezin* 32(2), blz. 35–65.
- Latten, J. en A. de Graaf, 1997, Fertility and family surveys in countries of the ECE region. *Standard Country Report. The Netherlands. Economic Studies No. 10c*. New York/ Geneva, Den Haag: United Nations/CBS, New York/ Geneva/Den Haag.
- Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, 2006, Voorlichtingstekst: Modaal en half modaal met kinderen, 13 oktober 2006.
- Mulder, C.H., 1997, Een kind of eerst een koophuis? Veranderingen in het tijdstip van het kopen van een huis ten opzichte van relatievorming en vruchtbaarheid. *Mens en Maatschappij*, 72, 1, blz. 4–20.
- Mulder, C.H. en M. Wagner, 2009, Union dissolution and mobility: Who moves from the family home after separation? Paper gepresenteerd op het Family, Migration and Housing congres, Amsterdam, 2–3 April 2009.
- Oppenheimer, V., 1997, Women's employment and the gain to marriage: The specialization and trading model. *Annual Review of Sociology* 23, blz. 431–453.
- Poortman, A.R., 2002, Socioeconomic causes and consequences of divorce. *ICS*, Utrecht.
- Rogers, S.J., 2004, Dollars, dependency and divorce: Four perspectives on the role of wives' income. *Journal of Marriage and Family* 66(1), blz. 59–74.
- Schouw, R.J. en F.M. Dieleman, 1987, Echtscheiding en woningmarkt. Een voorstudie naar de complexe relatie tussen echtscheiding en de woningmarkt. Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap / Geografisch Instituut Rijksuniversiteit Utrecht, Amsterdam/Utrecht.
- Sullivan, O., 1986, Housing movements of the divorced and separated. *Housing Studies* 1(1), blz. 35–48.
- Symon, P., 1990, Marital breakdown, gender and home ownership: The owner-occupied home in separation and divorce. In: P. Symon, (red.), *Housing and divorce*, blz. 110–138. University of Glasgow, Glasgow.
- Wilkie J.R., M.M. Ferree en K.S. Ratcliff, 1998, Gender and fairness: Marital satisfaction in two-earner couples. *Journal of Marriage and the family* 60(3), blz 577–694.